

„Mert nekem kellenek az állatok”*

Bencsik Orsolyával beszélget Virág Zoltán

Virág Zoltán: Bácskai származású vagy, s e régió meghatározó színtere írói világodnak. Milyen szellemi és kulturális örökséggel látott el téged szűkebb pátriád, Topolya és környéke?

Bencsik Orsolya: Édesanyám magyartanár volt egy középiskolában, aki a kezdetektől előfizette a legendás *Új Symposion* folyóirat kishegyesi folytatását, leágazását, a *Symposiont*. Ez a kilencvenes években történt, a balkáni háborúk idején, és Aaron Blumm (alias Virág Gábor) és Szerbhorváth György szerkesztette a lapot, de Pressburger Csaba, Mirnics Gyula és Szakmány György is ehhez a körhöz tartozott. Nekem ez nagyon meghatározó élmény volt, például emlékszem arra, hogy tizenkét éves vagyok, és izgatottan várom haza anyámat, tudni akarom, jelent-e meg új Jódal Kálmán-próza, jóllehet mindig félve, borzongva olvastam Jódal kísérteties és brutális Neusatz-szövegeit. Ugyanilyen felejthetetlen élmény volt ugyanebben a lapban olvasni az említettekén kívül a bolgár Alek Popovnak *A függetlenség napja* című novelláját, ennek egy cselekményrészletét be is építtem anno egy kisprózámba. A *Symposion* persze később is fontos orgánium maradt a számomra, követtem Pressburger Csaba, majd Bakos Petra, végül Sirbik Attila főszerkesztése mellett is, és nagy örömömre (akkor már persze én is rendesen, tudatosan írtam), egy ideig szerkesztője is lehettem. Ez tehát az egyik szál. A másik a Tolnai Ottó-féle világ (és rajta keresztül az *Új Symposion* szerzői, például Végel László, Domonkos István, Ladik Katalin, Balázs Attila, Sziveri János). Ha már Tolnait említem, bevett gyakorlat, hogy azt mondják rám, Tolnai köpönyegéből bújtam ki, és még mindig az ő poétikáját utánzom. Én ezt nem egészen így gondolom, de talán erről szintén fogunk majd beszélgetni.

Virág Zoltán: Eléggé különleges és hatalmas köpönyeg az övé, úgyhogy beszélhetünk róla.

Bencsik Orsolya: A Vajdaságban szinte mindenki ebből a köpönyegből bújt ki. Kiküszöbölhetetlen Tolnai jelenléte, művészetének a hatása (mint Magyarországon mondjuk Ottlik

vagy Mészöly, a Telep-csoport generációs szemszögéből pedig Kemény István hatása), de ez az irodalomszervező, lapkészítő tevékenységével, illetve az éles szemével, figyelmes tekintetével ugyancsak összefügg. Hihetetlen érzékenységgel képes egyengetni a nála fiatalabb írókat, művészeket, és összeszervezni őket. Ilyen szervezkedés volt részéről az *Új Symposion* is, vagy ahogy anno felfigyelt az akkor még középiskolás Maurits Ferencre. Maurits, aki egyszerre fantasztikus képzőművész és költő, valamelyik interjújában beszél is erről, hogyan „édesgette” maguk, az egyetemisták közé őt Tolnai, milyen kiállításokkal tágtotta a látószögét. Ottónak van egy ilyen módszere, hogy ha ismer már, kedveli a dolgaid, tudja, mivel foglalkozol, ajánl neked szövegeket, képeket. Amikor a *Több életen* dolgoztam, tudta, hogy ennek egyik motívuma a disznó lesz, így írta is, néztek utána egy disznós versnek, aminek a szerzője Éluard. Emellett van egy olyan része a Tolnaihoz fűződő viszonyomnak, hogy szeretem átértelmezni, továbbírni az ő motívumait is, másrészt nálam is nagyon fontos a különböző művészeti területek közötti átjárhatóság; bár hozzátenném, ez a régióm irodalmára alapvetően jellemző. Azzal egyébként egyetértek, hogy a *Több életet* megelőző szövegeimről ordított, hogy Tolnai az egyik mesterem.

Virág Zoltán: Gyermekkorodat, bakfiséveidet szülővárosodban töltötted, egyetemi tanulmányaidat viszont már Szegeden fejezted be. Hogyan vezetett az utad errefelé?

Bencsik Orsolya: A NATO bombázások idején, 1999-ben már laktam Szegeden, apámmal és a nővéremmel, mert anyám Topolyán maradt. Ez mindössze fél évig tartott. A terv egyébként az volt, hogy középiskolába majd ide, a Radnóti-ba járok, biokémia tagozatra, mert akkor még a reál-tantárgyak is nagyon mentek nekem, de aztán ez a féléves intervallum elvette a kedvemet az egésztől. Utólag mondom csak azt, hogy Szeged akkor traumatikus élmény lehetett, és nagyon örültem, amikor visszamehettem Topolyára, mert ma már ezt az időszakot kevésbé látom borzasztónak. Mindenesetre az általános gimnáziumot így a szülővárosomban végeztem el, ahol a meghatározó tantárgyak számomra az irodalom és a matematika mellett a pszichológia, a logika, a szociológia és a filozófia voltak. Negyedikben már tudtam, hogy filozófiát szeretnék hallgatni az egyetemen. Hinni tudok a sorszerűségben, voltaképpen ha nem ez a történelmi helyzet adódott volna a kilencvenes évek végén, lehet, hogy biokémikusként ülnék most valahol. Valahogy a nehéz helyzetek, bármennyire is szenvedek tőlük, mindig jó irányba alakították az utam. De ehhez kapcsolódik az is, hogy mindig visszatérek Szegedre.

* Elhangzott Szegeden, 2017. október 24-én, a Móra Ferenc Kollégiumban. A beszélgetést az EFOP-3.6.2-16-2017-00007 azonosító számú, *Az intelligens, fenntartható és inkluzív társadalom fejlesztésének aspektusai: társadalmi, technológiai, innovációs hálózatok a foglalkoztatásban és a digitális gazdaságban* című projekt támogatta. A projekt az Európai Unió támogatásával, az Európai Szociális Alapnak és Magyarország költségvetésének társfinanszírozásában valósul meg. Rövidített változat.

Virág Zoltán: Mikor érkeztek az első hasznodra váló visszajelzések, az olyan értékelő-bíráló megjegyzések, amelyekből meríteni, építkezni tudtál?

Bencsik Orsolya: Először édesanyámnak mutattam meg a szövegeimet, adódott is a magyartanári képezítéséből, másrészt ő is próbálkozott kamaszként versírással. Imádtam Juhász Ferencet, ez látszik is a versein. Tőlem ez a világ nagyon távol áll. Anyám egyébként jó dolgokat mondott, de ezt is csak retrospektív módon látom, mert akkoriban dacosan ellenkeztem és harcoltam vele és a véleményével. Nem akartam utómunkázni, semmit kihúzni, ragaszkodtam minden egyes mondatomhoz, szavamhoz. Igaz, most is csak minimálisan utómunkázom, de ebben azért már a rutin benne van, hogy már eléggé sallangmentesen írok, és előtte fejben is sokat foglalkozom a szöveggel. Ha valami egyébként nem működik, azt azért bátran kigyomlálom. De anyám mondta azt is, hogy ha nem bízom az ő véleményében, próbáljam ki magam a Középiskolások Művészeti Vetélkedőjén Óbecsén. Minden évben részt is vettem rajta versekkel, az utolsó évben pedig esszével is, amelyben a Szenteleky-féle helyi színelméletről és az *Új Symposion* köré tömörülő írók poétikájáról értekeztem, biztosan nem túl magas szinten. Mindenesetre ezen a versenyen nagyon szép eredményeket értem el, és ott kaptam először ténylegesen szakmai, érzelmi kötődésektől független véleményt. Vajdasági írók, kritikusok, egyetemi tanárok zsűriztek, hirtelen most Faragó Kornélia, Bányai János, Gerold László, Toldi Éva, Hózsza Éva és Fenyvesi Ottó neve jut az eszembe. A KMV-nek köszönhetem, hogy gimnazistaként megjelenhettem a *Hid* folyóirat *Versek éve* című antológiájában néhány versem. Akkor, azt hiszem, épp Gerold László volt a főszerkesztő. A szerzők kronológiája alapján közölték a verseket, velem zárult a költők sora, én voltam a legfiatalabb. Elöttem Tolnai, Ladik, Böndör Pál, Fenyvesi és mások versei. Ez hatalmas megerősítés volt. Közben Harkai Vass Éva költő és egyetemi tanár is sokat olvasta a verseimet, ő Topolya és Újvidék (egy időben Budapest) között ingázott (ingázik). Tőle nagyon sok kortárs magyar író, költő kötetét kölcsönözhettem, képből lehettem a történelmi magyarországi irodalommal, mert közben azért a vajdasági könyvtárakba és könyvesboltokba abban az időben szinte egyáltalán nem jutottak el ezek a könyvek. Ezek voltak tehát az első visszajelzések. Tolnaival már az egyetemen ismerkedtem össze, és azóta eltelt sok év, ám a véleménye számomra még most is sokat jelent. Miután megjelent a *Több élet*, izgatottan vártam, mit fog mondani. És utána a levelét olvasva megnyugodtam.

Virág Zoltán: Köteteid (*Kékitőt old az én vizében*, 2009, *Akció van!*, 2012, *Több élet*, 2016) sikeresek, 2014-ben a Vajdasági Magyar Drámaíró Verseny nyertese lettél, a korábbi években és az elmúlt három esztendőben pedig több díjat bezsebeltél (például Sinkó Ervin-díj, Szirmai Károly Irodalmi Díj, Sziveri János-díj, Horváth Péter Irodalmi Ösztöndíj). A lírában, epikában, drámában egyformán otthonosan mozogsz?

Bencsik Orsolya: Nem.

Virág Zoltán: Bővebben?

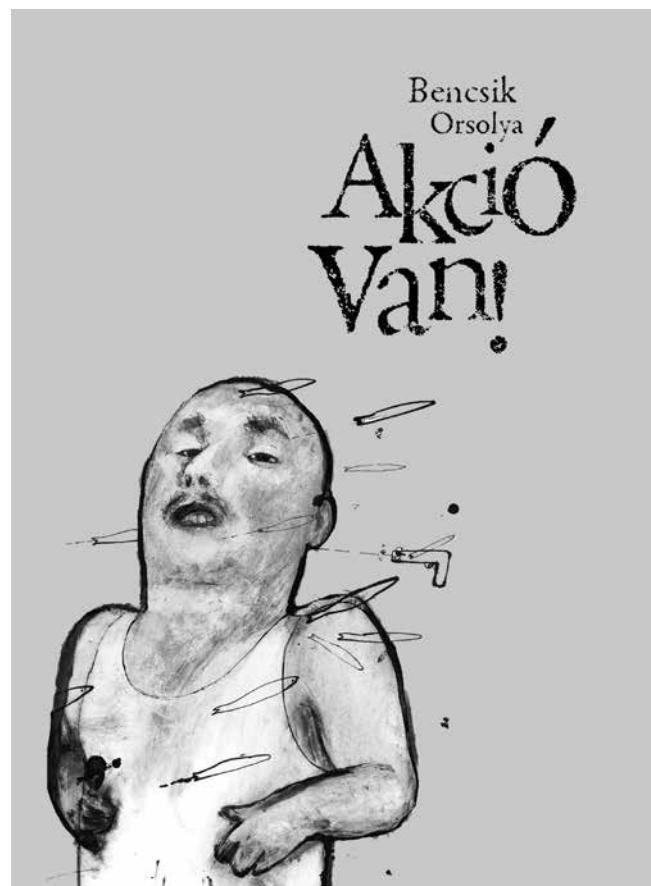
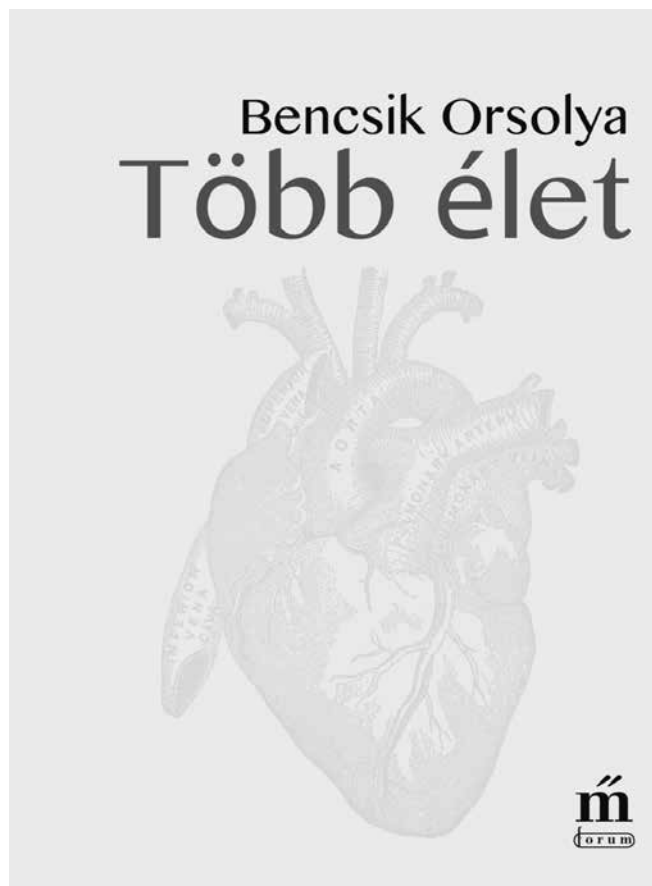
Bencsik Orsolya: Versekkel kezdtem a pályámat, pontosabban prózaversekkel, jóllehet én mindig is prózát szerettem volna írni, és most is főleg azt olvasok, alkatilag valahogy erre vagyok ráhangolva. A vers kényszerből jött akkoriban, mert nem tudtam elbeszélni, nem voltak érdekes történeteim. Most abba ne menjünk bele, hogy mennyire kell egy prózának történetet elmesélnie, mert nyilván nem kell, de én most csak az akkori intencióimat, tudásomat mesélem el. Eléggé tolnais prózaverseket írtam, kicsit megspékelve EP-vel, Aaron Blumm-mal, már nem is emlékszem, hogy még mikkel, feszítgettem a vers és a próza határait. Ezeken a hibrid formákon keresztül jutottam el az *Akció van!* kisprózáig, majd egészen a regényemig. A regényig, ami persze töredékekből, szilánkokból, morzsákból épül fel, nem nagyregény, olyat én szerintem nem is tudnék írni. Én a kis formákból, kis helyzetekből építkezve próbálok megmutatni, interpretálni egy narratívát.

Visszatérve egy pillanatra Tolnaira: ő azért hatott rám felszabadítóan, mert amikor még küzdöttem a prózával (*ez a Kékitő* megjelenése után volt), azt mondta, hogy csöppet se görcsöljek, ne foglalkozzak azzal, hogy mi a fontos, és mi nem, hanem mindent, ami bennem van, írjak ki. Aztán ha nem tetszik, eldobhatom, de előtte jöjjön ki belőlem, nézzem meg, hogy mi az. Ez, hogy írjak le nyugodtan bármit, valahogy feloldotta a nyelvem, és ezért tényleg nagy köszönettel tartozom neki. Ami a drámát illeti, először egy egyfelvonásost írtam (*Ki az a Naomi Watts?* címmel), mert meghívtak Újvidékre a Magyar Drámaíró Versenyre, ahol a *Magyar Szó* vajdasági lapnak az egyik aznapi újságcímére (épp egy vajdasági, díjnyertes bokszolóról szolt) kellett egy nap alatt szöveget létrehozni. Utána az Örkény drámaíró ösztöndíj alatt írtam egy hosszabb drámát, ami tulajdonképpen a *Több élet*nek a dramatizált változata. De hogy őszinte legyek, én a dráma világában nem mozgok otthonosan és a líráéban sem.

Virág Zoltán: Az általad jegyzett kötetcímek mindegyikében dominál valamiféle felhívó jelleg, hangsúlyosak bennük az utasításszerű összefüggések, sőt ha az alcímekre, a műfaji önmegjelölésekre, kiegészítésekre tekintünk, ezek is gazdag tárházat kínálnak az irányított közreműködés lehetőségeinek, a kommunikatív variabilitás feltételeinek. Zökkenőmentesen fenntartható ez az orientáló képlékenység?

Bencsik Orsolya: Most, hogy ezt így mondod, nem tartható fenn, illetve lehet, hogy nem is jó a túlzott irányítottság.

Virág Zoltán: A házi veteményes meg a gyümölcsös agrikulturális magánmitológiája, az otthoni jószágállomány állatseregleti útmutatóvá, nyúlhajkurászós, macskainváziós bestiáriummá növesztése, vendégszövegekből, filmrészletekből,

videoklipekből szőtt eastern, egy több generációs családtörténet kis va(j)dmagyar lányregénnyé szétírva, a másholból a seholba tartó road movie-k ritmusában pörgetve, hogy csak néhány összefüggést említsék tovább árnyalva képet...

Bencsik Orsolya: Így árnyalva, megnyugtatóan jobban hangzik. Mindenesetre, amit mondasz, a *Több életet* mint ennek szerencsésebb, sikeresebb manifesztumát is figyelembe véve, valóban jellemző rám a burjánzásnak, variálhatóságnak, felsorakoztatásnak egyfajta túlhajszolt és szemrevételező (talán már időnként militáns) poétikája. Én mindezt most negatívumként élem meg. A *Kékítő* szerintem egy szemináriumjellegű, a műfajok közötti átmenetiséggel is kísérletező könyv volt, ami többek között felmondja a megtanult elméleteket, előképeit is, ordít belőle Tolnai vagy EP, gondolom, akkor azt éreztem, mindent meg kell mutatnom, hogy mi mindent ismerek az irodalomból. Lehet, nem is sok teret enged ez a kötet az olvasónak, de nyilván, mint az első kötetét összerakó író, úgy éreztem, jeleznem kell, mi benne a tét. Az *Akcióban* ezt már elegánsabban teszem, ott a prózavilágon belül is megpróbáltam megvalósítani a rétegzettséget, például a burjánzó motivikus hálót. A *Több élet* pedig

már jóval kifinomultabb ezekhez képest, kevésbé fókuszálom, centralizálom az olvasói tekintetet, de az is igaz, hogy a variabilitásnak mint kitüntetett poétikai eljárásnak azért is van nálam fontos szerepe, mert ugyanazzal az anyaggal és témával küszködöm mindhárom kötetben. Amúgy én ezektől a könyvektől már eléggé eltávolodtam, és a felhívásjellegtől is óztkodnék. Van egy csomó dilemmám, amiből az is következik, hogy lassan már egy éve csak agyalok, és nem írok, mert nem tudom, mi lesz a *Több élet* után. Egyébként nem tudom, hogy jó-e erről beszélni, íróként feladatom-e nyilvánosan értelmezni a könyveimet, mert utána ezt beforgathatja, számonkérheti a recepció is.

Virág Zoltán: Egyáltalán nem baj, ha a közönségünk alkalmilag részese lesz a műhelytitkokkal kapcsolatos érzéseknek, kétségeknek.

Bencsik Orsolya: Jó, tehát a dilemmáim egyik része az, hogy mint magam is irodalomkritikával, irodalomtörténettel foglalkozó, nem biztos, hogy jót teszek az írói identitásomnak és a szépírói produktumaimnak, ha én azokat erősen interpretálok. Ez a magánmitológiát építő Tolnainak például jól áll, bejött neki, de

nem biztos, hogy rám is igaz. Másrészt az író, lehet, hogy jobb, ha otthon szenved az alkotói válságtól, nem kell azért az olvasók előtt kitergetni mindent. De hát ez van, szenvedek. 2016 júliusában, a Könyvhétre megjelent a kisregény, az elmúlt másfél évben csak két prózát írtam, és mindkettőt olyan felkérésre, amit nem volt szívem visszautasítani. Az egyik a Magyar Nemzeti Galéria felkérése volt, a Textúra nevű programjuknak nagyon tetszett a koncepciója, közel áll ahhoz, amit a művészetről úgy általában gondolok, illetve amit én magam is, formszinten alkalmazok a prózáimban. Egy képzőművészeti alkotásra kellett egy rövidprózát írnom, amit utána a pesti Színművészeti Egyetem hallgatói rendeztek meg és adtak elő a Galériában. Én Bukta Imre *Hajnali szabad permetezés* című installációjához írtam prózát. A másik pedig a topolyai Juhász Erzsébet Könyvtár felkérése volt, Náray Éva igazgató az idej Juhász Erzsébet-emlékévé miatt azt találta ki, hogy szépírók írják át Juhász *Határregényének* első fejezetét. Szerintem nem is kell magyaráznom az érintettségemet. Persze az, hogy a szépírói tevékenységem szempontjából nem volt aktív ez az elmúlt időszak, nem jelenti azt, hogy egyáltalán ne írtam volna mást.

Virág Zoltán: A tudományos tevékenység művelése és a kiteljesedésben lévő szépírói pálya pillanatnyi összeegyeztethetlenségével kapcsolatosan aktualizálható a kérdés: mit jelent pontosan a kis va(j)dmagyar, egyáltalán, milyen a kis va(j)dmagyarság?

Bencsik Orsolya: Azt, hogy mit gondolok a kis va(j)dmagyarságról, azt azért jól vagy rosszul megírtam a kisregényemben. Én nagyon sok inspirációt szerzek, sokat dolgozom a vajdasági gyökereimből, abból a világból, amely számomra egyébként élehetetlen, de nagyon otthonos annyiban, hogy ismert. Egyfajta édes mostoha. Egyébként zavar az, hogy a mindennapokban nem hiányzik a szülőföldem, nem is túlon túl érdekel. Zavar, hogy ilyen rossz velem a viszonyom, hogy nem szeretnék ott élni. Ehhez képest, mint valami megszállott, folyamatosan visszatérek hozzá, mintha vezeklésképp is vele foglalkoznék mind a szépírói, mind a tudományos világomban. Ehhez kapcsolódik, hogy a Vajdaság olvasható úgy is, mint a trauma terepe, és mintha a sikertelen traumafeldolgozás miatt mániákusan és örökké visszatérnék hozzá, ismétlem. De az szintén ijesztő számomra, hogy ennek a közegnek, és a *Több életben* azért ez benne van, szóval hogy ennek a közegnek a határai kiszélesedtek. Hogy Magyarország szinte teljesen ugyanilyenné vált. Kivonva belőle persze a burekot, a trubácsokat, Kusturicát (csak hogy néhány közhelyet említsék), de ugyanannyira beszűkülötté, gyűlölködő, saját kicsinyes pozícióit féltő provinciává vált.

Virág Zoltán: Műveid emlékanyaga, rokonsági leszármazási vonala és elbeszélői névazonossága szinte semmiben nem üt el a tiedtől. Nem aggaszt, hogy ez sokakat számonkérésre ösztönözhet, netalán olyan megfeleltetésekre, leleplezésekre csábíthat, amelyeknek az érintettek a családon belül és kívül egyáltalán nem örülnének?

Bencsik Orsolya: Egyrészt engem nagyon izgatott, hogy írás közben meddig lehet elmenni, hol van a határ az ízlés, a szemérmesség és az intimitás szempontjából. Ehhez kapcsolódik a szándékolt provokáció, a fikcionális és a referenciális olvasási móddal való játék, játékoság, ami természetesen adódik a regény naplójellegéből. Írás közben meg egyáltalán nem aggódom azon, hogy mi lesz, ha valaki magára ismer. Amikor írok, a szöveg magától vezet, ő az úr, és nem azzal foglalkozom, hogy most az anyám vagy apám megharagszik-e. Hogy megjelentetem ezeket a szövegeket, és a szerencsétlen családom nyakába varrok olyan dolgokat, amelyek nem igazak, vagy hogy kínos színben tüntetek fel ismerősöket, lehet, etikátlan magatartás. De én tényleg nem akarok nekik rosszat, csak hát ez nem róluk szól, ez irodalom.

Virág Zoltán: Valaki nyilvánvalóan magára ismer, mások pedig csak gyanút fognak.

Bencsik Orsolya: Minden író dolgozik életrajzi anyagból, saját tapasztalatokból, a valóságból. Valakinél ez kevésbé látszik, nálam jobban. Anna barátnőm ezzel például egyáltalán nem foglalkozik, ráadásul két Anna barátnőm is van. Én tényleg szeretek a környezetemben levő emberekből is dolgozni, de a tulajdonságaikat nyilván túlzom, túltolok vagy kitalálok hozzájuk szituációkat, de ez adódik abból, hogy egyrészt traumairódat is csinálok. Másrészt a kisregény mottója is elhárít minden ilyen felismerést. Hozzátenném, soha senki nem jött oda hozzám azzal, hogy magára ismert a szövegeimben. Anyáméknak pedig mindig megmutatom a prózáimat, mielőtt valahol leközzölném őket. Ők persze időnként azt mondják, változtassak meg dolgokat, de hát nyilván nem változtatok semmit.

Virág Zoltán: Nem árulsz zsákbamacskát, hanem mindig elküldöd nekik?

Bencsik Orsolya: Igen. Hogy elsőként lássák, tudják.

Virág Zoltán: Anélkül, hogy rituális névsorolvasásba kezdenék, jelzem, minden olvasó bőséges anyagot talál nálad a világirodalmi kapaszkodóktól a modern magyar irodalom jelentős fejleményein át a kortárs déli szláv művészeti történések összefüggésrendszeréig. A beékelések, intarziás beépítések ugyanolyan véletlenszerűek, játékos alapon feltűnedezők, mint a családsztori kaleidoszkopikus elővillanásai?

Bencsik Orsolya: Egyrészt igen. Mondjuk, egy filológus szépen leköveheti, hogy a *Több élet* írásának az idején, 2012 és 2016 között milyen irodalmakat lapozgattam. De azért az is igaz, hogy a disznó miatt irányított volt az olvasásom, ha nem is rengeteget, de kutattam, keresgéltem, hogy a téma, a motívum szempontjából mit kellene, lehetne beépíteni. De erre a motívumra sok más, valójában oda nem tartozó szövegeket, képeket, film- vagy akcióművészeti részleteket, nevezetesen Bolañót, Erdély Miklóst

beépítettem, aztán ezek nyilván szerveültek, és egy olyan burjánzást hoztak létre, ami utólagosan egyértelművé teszi a téma rétegzését vagy a motívumhoz tartozását. Egy másik része ennek, hogy számomra az írás egy megismerési és feldolgozási aktus is. És nagyon élvezem azt, amikor egy élmény, tapasztalat az írás által még inkább a sajátommá válik. Belém szerveül. Ulrich Seidl filmjeit például nagyon szeretem. És amikor néztem az *Animal Love*-ot, tudtam, hogy azt az agáros jelenetet, amikor a kutyák a futópadon futnak, egyszer majd használnom kell. 15 éves korom óta írok, ha valamit olvasok, nézek, hallgatok, nagyon érzem, hogy mi az a részlet, töredék, amit egyszer majd használni fogok. Azt nem tudom, hogy hol, miként, de azt igen, hogy erre szükségem lesz.

Virág Zoltán: Átjárhatók-e az emberlét és az állatlét határai?

Bencsik Orsolya: A *Több élet* erre a kérdésre próbál választ adni. Mostanában viszont az emberlét és a növénylét határai érdekelnek, leginkább a konyhakerti vetemények, magok.

Virág Zoltán: A Bencsik Orsolya képviselte zsiger- és béalrealizmus nagyon kíméletlennek hat, felfokozott benne a viviszekációs énmarcangolás, ezért is érdekelne, hogy az átváltozást, az átfordulást (mindenfajta léptékben és mértékben) megállíthatatlan, visszafordíthatatlan mechanizmusnak tekinted-e? Hiszen regényedben a szubjektum éppen állati mivoltában képes átvenni az irányítást önmaga és a familiája felett, amitől emberi lényegét nyeri vissza. Azaz mégiscsak maradt valami(nk), ami segíthet az elmalaculás, a disznósodás folyamatának lassításában?

Bencsik Orsolya: Szerintem a művészet vagy az együttérzés és altruizmus az, ami talán képes lehet ennek lassítására. És ha nem is képes az irodalom ezt megállítani, de kezelhetővé teheti, felmutathat, szembesíthet, mintát adhat. Vagy nyomot hagyhat, emlékeztethet. Danilo Kišnek van egy magyarul is megjelent esszékötete, a *Kétehek kora*. Abban ír arról, hogy művészet, irodalom nélkül egy gyermek halála nem lenne több egy vágóhídi állat lemészárlásánál. Valahol ezt a mondatot tekintem a *Több élet* forrásának, eredetének. Amúgy azt hiszem, van egy olyan aspektusa a regénynek, hogy az elállatiasodás vagy disznósodás borzasztó szenvedést is okoz a szereplőknek, másrészt valahogy az állati létezésen keresztül próbáltam megragadni például a kiszolgáltatottság érzését. Azt azért hangsúlyoznám, hogy az állati létezés a regényemben nem az emberhez képest redukált vagy metafizikai szempontból léthiányosabb, kevésbé kitüntetett. Sőt ez billen ki, mozdul el az átjárhatóság kapcsán is. Az átjárhatóság, átmenetiség vagy a kulturális hibriditás problémája engem korábban is nagyon érdekelt. Igaz, a kisebbségi irodalmakra jellemző is ez a mozgás, elmozdulás, poétika. Nálam a formák, műnemek szintjén egyaránt kimutatható, de ha megnézzük a *Több élet* anyagát, az újságcikkek, dokumentumok, a hétköznapi beszéd elemei, a szlogenek, közhelyek magas irodalmi regiszter-

rel való keverésében, beoltásában ugyanezt az eljárást láthatjuk, akárcsak az állat és ember közötti határ átjárhatóvá tételében. Amúgy Juhász Erzsébet munkásságára is az átmenetiség, az átjárhatóság poétikája a jellemző.

Virág Zoltán: Különböző létformák és létnormák stafétájával foglalkozol, miközben a nemzeti öntételezések, a magyarországi vagy éppen a szerbiai társadalmi kényszermozgások, a történelmi alulnézet, a politikai műkorrektség, a kisebbségi álhumanizmus kemény kritikájával sem maradsz adós. Észrevették már ezt, nem olvasták még a fejedre?

Bencsik Orsolya: A *Több élet*ről elég sokan írtak, de leginkább magyarországi kritikusok. Nem emlékszem, hogy bárki is kiemelte volna, hogy a regény hogyan, mennyire kemény kritikával szólal meg társadalmi-politikai-nemzeti kérdésekről. Persze ebben az is benne van, hogy egy magyarországi magyar olvasó, kritikus teljesen más kulturális kódokkal rendelkezik, mint egy vajdasági magyar vagy éppen szerb olvasó. Nem azt akarom mondani, hogy engem, az én könyveimet Magyarországon ne értenék meg, hogy totális félreolvasás lenne. Csak hogy nagyon furcsa volt ezt a gyakorlatban, élesben megtapasztalni, amikor a recepció a fejedre olvas vagy számon kér dolgokat, mint például az ÉS-Kvartett esetében.

Virág Zoltán: Idézzük is fel az említett, négyfős beszélgetést. Mennyire szoros figyelemmel szoktad kísérni alkotásaid kritikai fogadtatását? Legutóbbi köteted, *Több élet* című regényed az ÉS-Kvartett egyik beszélgetésének vitatárgya lett. Mit lehet kezdeni az olyasféle megközelítéssel, értékeléssel és értelmezéssel, amely be akar gyömoszolni (itt nem feltétlenül a te személyedről van szó) egy előre legyártott feltételkörbe, sztereotípiarendszerbe, kiutalván a szerzőnek valamilyen szűkös kis skatulyát?

Bencsik Orsolya: Többé-kevésbé figyelemmel kísérem, a jó kritikából tanulni lehet, meg maga a kritikai beszéd is megmutat irányokat, kortárs tendenciákat. Szerintem jól összefoglaltad, hogy miről szólt az az ÉS-Kvartettes beszélgetés. De a meglepő igazából nem is az volt, hogy milyen elvárási horizontból olvasták a regényemet, hanem az, hogy mennyire utálták. Hogy idegesítette őket. Egyedül Bárány Tibort nem, de ő a kötet pozitívumait is hangsúlyozta, nemcsak negatív kritikát fogalmazott meg. Persze annak örülök, hogy beszéltek róla, hiszen, valljuk azért be, végre egy fiatalabb szerző, ráadásul egy nő regénye is bekerült az ÉS-Kvartett témái közé, de az tényleg furcsa volt, hogy Bárány Tibor ama felvetését, hogy mi van akkor, ha rosszul kontextualizálják a könyvemet, meg kellene nézni a déli szlávok és több vajdasági magyar irodalmi mű felől, határozottan elutasították. Rác Péter azt mondta, nyilván mindig valami déli szláv intertextust, allúziót épít be a szöveg, a hányóművész is biztos délszláv (egyébként az egy Lady Gaga-videoklipre épült), a mottója is mi más lehetne, ha nem déli szláv, de hogy őt ez

nem érdekli. Amúgy fantasztikus színházi előadások, könyvek születtek és születnek a volt Jugoszlávia területén, kár, hogy a magyarországiakat inkább Nyugat-Európa érdekli. Jóllehet sokkal közelebb állnak ehhez a régióhoz. Persze, lehet, hogy rosszul látom, de nekem ez a tapasztalatom.

Virág Zoltán: Jócskán gazdagíthatnánk a palettát, többek között Móricz Zsigmonddal, Rideg Sándorral, Mészöly Miklóssal, Esterházy Péterrel, Tolnai Ottóval, Sziveri Jánossal, Balázs Attilával, Fenyvesi Ottóval spékelve meg a nyársra tűzöttek névsorát.

Bencsik Orsolya: Igen, a déli szlávokon túl van itt minden. Lehet, hogy túl sok minden is, csak épp a harmincas, kevésbé szép, kevésbé okos szerb férfiakról írtam keveset. Ez meg ugye a női író skatulyája.

Virág Zoltán: Szeretném, ha kommentálnád a következő idézeteket.

Bencsik Orsolya: Oké.

Virág Zoltán: Az első: „Mi tagadás, rajtam látszik, hogy nem vagyok szolid, és nem csak azért, mert a mama génjeit örököltem.” A második: „Én sok ismerősömmel ellentétben magamnak nem, csak másoknak hazudok.”

Bencsik Orsolya: A mondatok etimológiájáról mesélnék. Vannak ezek a csajos diskurzusok, tuti szövegek, hogy mit hogyan kell csinálni, mi a jó. És egyszer egy társaságban elhangzott az, hogy a férfiak a szolid nőket szeretik hosszútávon. És akkor ezzel a blódséggel is kezdeni akartam valamit. De tele van a regény ilyen vagy hasonló blódségekkel. Ugyanolyan szinten, mint amikor albánozik a narrátor, vagy az apja elmondja a sztereotípiákat a magyarországi magyarokkal, netalán a szerbekkel kapcsolatban. Ezek bizonyos értelemben füveskönyvbe illő mondatok is. Nem is értem, miért nem írok füveskönyvet.

Virág Zoltán: Posztmillenáris kisebbségi füveskönyv még nincsen, megérett a pillanat.

Bencsik Orsolya: Persze kicsit át kellene a mondatokat alakítani. Szerintem egy ilyen füveskönyv még humorosabb lenne, mint a *Több élet*. A második mondatnak amúgy az volt az eredete, hogy jártam Szilágyi Zsófiának a PhD-órájára, ahol írói naplókat olvastunk. Engem ugye eleve izgat fikció és valóság viszonya, és az irodalom szerintem egyfajta kukkolás, hiszen a traumafeldolgozáson, világtértelezésen kívül az olvasó egyszerűen élvezi azt, ha mások intim terébe belelálthat. Az én prózáim ezt direkt fel is kínálják, aláfekszenek ennek. Tehát olvastam én ezeket az írói naplókat, Csáthéra emlékszem, Illyésére, Móriczéra, és hát egy író ferdít, színez vagy épp eufemizál. Szándékosan

építi az imázsát, alakítja a naplók által is. Miközben a napló az intimitás tere, de egy író esetében ez más. Tudja, hogy idővel majd lesznek olvasói. Szóval nagyon izgatott a kérdés, hogyan írhatnék naplót. Ehhez kapcsolódik, hogy rendesen beleraktam egy csomó életrajzi adatot, Bencsik, harmincas, hosszú, szőke haj, Vajdaságból átköltözött Szegedre, stb.

Virág Zoltán: Nehogy csalódjanak.

Bencsik Orsolya: Igen. És nagyon jól működik ez a hazugság-effektus vagy gépezet, szépen gerjeszti, tovább is írja magát.

Virág Zoltán: Írsz naplót?

Bencsik Orsolya: Nem.

Virág Zoltán: Soha nem is kísérleteztél vele?

Bencsik Orsolya: Még nagyon gyerekként, de gyorsan abba hagytam. Beláttam, hogy nem működnek a féléves ilyen típusú beírások, hogy: „Kedves Naplóm, ne haragudjál, hogy megint ilyen sokáig nem írtam neked, de olyan sok dolog történt velem.” A levélírás ellenben például jellemző rám.

Virág Zoltán: E-mailekről van szó?

Bencsik Orsolya: Igen.

Virág Zoltán: Félig-meddig keserűen hangzott az a megjegyzésed, ami arról tudósított bennünket, hogy a *Több élet* óta szép-irodalmi vonalon némi beszűkülés következett. Elárulsz valamit erről a megtorpanási epizódról? Mivel hagytál fel? Mi maradt teljesen abba, félbe, harmadba, negyedbe? S ha belekezdte új szövegekbe, milyen típusúakba?

Bencsik Orsolya: Valójában csak a két felkérésre írt prózáról tudok beszámolni, de ezek is a *Több élet* prózapoétikáját mutatják fel. A Juhász Erzsébet-átíratot olvasva Orcsik Roland mondta is, hogy nem mozdultam semerre. Szabó Gábor szerint meg igen, de ő meg biztosan rendes akart lenni, mert tudja, hogy eléggé szenvedek most attól, hogy nem írok.

Virág Zoltán: Rendben, ezek felkérésre születtek, de mi az, ami önerőből, szabad elhatározásból készülget?

Bencsik Orsolya: Semmi.

Virág Zoltán: Semmi vázlat, reszelék, maradék, diribdarab?

Bencsik Orsolya: Nem. Jókat olvasok, jó filmeket nézek. Annyi van, hogy cetilgetek meg fejben elraktározok jeleneteket.

Virág Zoltán: Szóval ebből még származhat valami?

Bencsik Orsolya: Persze. Nem arról van szó, hogy a *Több élettel* lezárult volna a szépirói tevékenységem, hanem hogy jól ki akarom találni, végiggondolni, mi legyen a következő könyv. Ezen agyalok már egy ideje, vannak bennem elképzelések, ezért is mondtam az imént a kerti veteményeket. A cetlizés is erről szól, hogy jelölöm magamnak, mire kell majd visszatérnem, mit kell elővennem, ha majd elkezdek írni. Én egyébként is keveset írok, a *Több élet* 150 oldalához 4 év kellett, az elkövetkező pár évben nem gondolom, hogy lesz következő kötetem. Nincs is bennem ez a kötethalmozási vágy, nem érzem azt, hogy sietnem kellene, vagy hogy lekésnék valamiről. Jól akarok valamit csinálni, és úgy érzem, hogy ehhez nekem idő kell. Közben persze azért rendszeren lehet szenvedni ettől a lassúságtól. Meg időnként azért szorong az ember, hogy oké, ezt így tudod, kitaláltad magadnak, de mi van, ha egyszerűen arról van szó, hogy elnémultál. Ennyi volt benned.

Virág Zoltán: Lehetne-e úgy formulázni a saját alkotói metódusodat, miként a regényedben olvasható: „a siker lényege az, hogy a tulajdonos váljon eggyé az állatával és fordítva”. Az emberállatotak most külön vegyük számításba.

Bencsik Orsolya: Igen. Viszont az is hozzátartozik ehhez, hogy miután már létrejött az egyesülés, és megszületett a könyv, utána nagyon távolinak tűnik. Nem foglalkozom a köteteimmel, pontosabban annyiban, ha kérdeznék róla, vagy van valami bemutató, felolvasás, de azt nem túl gyakran vállalok. Mindenesetre abban nagyon igazad van, hogy belülről dolgozom, és magamévá teszem az anyagom. A *Több élet* írásának a végén sokat álmodtam is a figurákkal, helyzetekkel, aztán ezeket be is építettem a kötetbe.

Virág Zoltán: Fiatal szerzőként módod volt több nemzetközi rendezvénysorozaton képviselni Magyarországot. Milyen tapasztalatokat szereztél? Avassuk be a jelenlévőket.

Bencsik Orsolya: Két ilyen tapasztalatom van. 2009-ben Kikindán voltam a nemzetközi rövidpróza-fesztiválon, illetve 2013-ban Budapesten a Könyvfesztiválon, az Európai Elsőkönyvesek Fesztiválján. Magyarországot képviseltem, ami Kikinda esetében érdekes, mert ugye képviselhettem volna Szerbiát is. De ez eleve fakad kisebbségi íróságom többszörös, halmozott identitásából. Mindkét fesztiválon leginkább európai írók voltak, de akadt egy-két amerikai vagy afrikai is. Nem feltétlenül fiatal szerzők, Kikindán is voltak már többkötetesek, illetve Pesten az elsőkötetes kitétel a prózára vonatkozott. A pesti fesztivál leginkább a külföldi írók számára volt publikációs szempontból fontos, hiszen jó néhányuknak akkorra vagy utána megjelent például kötete a L'Harmattan Kiadó *Valahol Európában* című sorozatában. Így Arno Camenisch svájci író *Az*

utolsó cseppig című Alpesi trilógiája. Beszélgettünk arról, milyen Magyarországon vagy külföldön írónak lenni, és hát nagyon furcsállták, hogy munka vagy kevés ösztöndíj mellett foglalkozik valaki szépirással. Megütött, amilyen körülményekről meséltek, hogy lehet máshogy is írni.

Virág Zoltán: Kidolgoztál valamilyen megoldást, hogy ebbe az irányba tendálhassál?

Bencsik Orsolya: A Horváth Péter Irodalmi Ösztöndíj olyan lehetőség, amely megteremti, hogy minimum egy évre ne legyen anyagi nehézséged, és tényleg csak az írásra tudj koncentrálni. Mondjuk azt nem dolgoztam ki, csak megkaptam.

Virág Zoltán: Ez szerencsére olyan támogatás, amelynek a dotációs kerete a szégyenletesen szerény méretűeket felfelé meghaladva eltérő.

Bencsik Orsolya: Igen. De nekem kicsit az is szégyenletes, hogy ehhez képest most meg nem írok. Pedig adottak a körülmények, a lehetőségek. Mindenesetre előbb-utóbb csak körvonalazódik bennem a következő regényterv, és akkor majd elkezdek dolgozni.

Virág Zoltán: Az olvasók és a mecénások szimpátiája mellett bízunk töretlenül a növényekben és az állatokban, hadd kísérenenek, védelmezzenek további utadon a családi összetartás szellemében. A mihamarabbi folytatás reményében köszönjük szépen a beszélgetést.

Bencsik Orsolya: Én is köszönöm.

